
KRÓNIKA

AZ AVNOJ ÉS AZ ALKOTÓSZABADSÁG. Negyven évvel ezelőtt az AVNOJ II. ülésezése a szabadságot jelentette a leigázott Európában s egy olyan országban, amelynek egyidőben kellett felszabadulnia mind a megszállás, mind pedig a régi rendszer nemzeti és társadalmi jogfosztottsága alól. Az AVNOJ eszméi tehát a szélesebb értelemben vett emberi szabadsággal azonosak, ezért tartósak, s mint humanista és egyetemes jelentéstartalom, folytonosságukban ma is jelen vannak.

Ebben az AVNOJ fémjelezte folytonosságban a társadalmi szabadság, s ezen belül az alkotószabadság, nem maradhat pusztá absztrakció, hanem az ember mindennapi életének, harcának és jövőjének eleven valósága kell hogy legyen. Ez a szabadság eszmény ma személyes és társadalmi kategória egyszersmind, amellyel kapcsolatban számos probléma merül fel, annak ellenére, hogy az alapvető irányvétel már rég alakot öltött és a gyakorlatban érvényesült. Kardelj *A szocialista demokrácia rendszerének fejlődési irányai* című tanulmányában részletesen és meggyőzően írt minderről, csak figyelmesen újra kell olvasni nem csupán mint a JKSZ programjának jelentős újítását, hanem úgy is, mint ami az AVNOJ szelleméből következik. Ez pedig egyebek között, azt jelenti, hogy nincs megállás, fejlődésünk és mozgalmunk eszmei alapjának állandó és alkotó jellegű tökéletesítésére és gazdagítására van szükség, különben megkövesednék, s képtelen lenne megbírkózni az alkotószabadsággal kapcsolatban jelentkező, egyrészt dogmatikus, másfelől polgári felfogásokkal és a különböző új, lényegében antagonisztikus törekvésekkel.

Ilyenformán az irodalomban és általában a kulturális alkotótevékenységgel kapcsolatban az alkotószabadság kérdése állandóan napirenden van. S ebben sem az adminisztratív beavatkozás, sem pedig a passzív türelmeség nem kecsegtet megoldással. A járható út az azonos ideológiai körön belüli dialógus és nézetütköztetés, amiről Kardelj is írt, és ami megfelel az AVNOJ-i értelemben vett szabadságnak és szocialista forradalmunk demokratikus, humanista hagyományai folytonosságának.

A kérdés azonban több okból bonyolult. Egyfelől azért, mert a szocialista öngazgatás kiépítéséért küzdő egységes mozgalmon belül megglehetősen különbségek nyilvánulnak meg, ami gyümölcsöző lehet ugyan, de nem kedvező akkor, ha bizonyos alapvető dolgokban is nézeteltérések mutatkoznak. Ez már akkor az eszmei pluralizmus síkos talaja, amerre ellenfeleink szertnének terelni bennünket, ami — végeredményben — a többpártrendszer felé, az alkotószabadság kérdésében pedig a polgári liberalizmus vizeibe vezet annak formális, lényegében látszatszabadságával együtt. Bonyolult a kérdés másfelől azért, mert magában az irodalomban és a művelődésben is, a dolgok természete szerint, rengeteg az ellentét, a megoszlás, amelyek között egyedül az irodalmi kritika eszközeivel lehetséges eligazodni. Viszont ez sohasem pusztán irodalmi kérdés, hanem mindannyiszor a kor, a társadalom, tehát a maga politikai és ideológiai összefüggéseiben merül fel.

A viszonyoknak ez a többértelműsége sok probléma forrása, de ugyanakkor a demokratizmus, a problémák megközelítésében megnyilvánuló tudás és tehetség állandó próbaköve is.

Ha az alkotószabadságba beavatkozik a politika, a bürokratizmust érjük tetten. Ha ellenben az alkotószabadság visszaél a politikai szabadságjogokkal, akkor az anarchia. Ezt az ellentmondást és annak sokféle változatát használjuk ki a nemzeti szeparatizmus, az unitarista bürokrácia hívei meg mindazok, akik jól át gondolt, raffinált és állandó akciókkal megkíséreltik aláásni azt, ami az AVNOJ hagyományain négy évtizeden át épült.

Miodrag BOGIĆEVIĆ

ZMAJ ÜNNEPSÉGEK. Számos alkalmi ünnepséggel emlékeztünk meg Jovan Jovanović Zmaj születése 150. évfordulójáról. December 6-án, a költő születésének napján Újvidéken két kiállítás nyílt a Matica képtárában: az egyik a költő életével és munkásságával foglalkozott, a másik pedig verseinek illusztrációit mutatta be a közönségnek. Az ország jeles irodalomtörténészeinek részvételével tudományos tanácskozást tartottak a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémián. Az értekezleten mintegy 15 referátum hangzott el. Az ünnepségsorozat ezévi részét (jövőre a költő halála 80. évében avatják föl újvidéki szobrát) a Szerb Nemzeti Színházban megtartott díszülés zárta, amelyen Živan Milisavac vezette jugoszláv írószövetségi küldöttség is, valamint kiadónk szerkesztői, akik Zmaj nemrég megjelent magyarra fordított verseinek gyűjteményét mutatták be. (Felszólalásaikat e számunkban közöljük.) A pesti megemlékezésen Zmaj költészetéről magyar részről dr. Fried István és dr. Póth István egyetemi tanár értekezett. Zmaj tiszteletére Szentendrén is rendeztek megemlékezést.

SZENTELEKYRE EMLÉKEZVE. — December elején rendezték meg Szivácson a hagyományos Szenteleky-napot, amelyek az idén a nagy irodalomszervező és író halálának évfordulója jegyében folyt. A fél évszázaddal ezelőtt elhunyt író munkásságát méltatta az idei Szenteleky-díjas Utasi Csaba is. A műfordítók Bazsalikom díját az idén Varga József kapta. Az ünnepség képzőművész vendége ezúttal Glid Nándor belgrádi szobrász volt.

SZÉKFOGLALÓ ÉS BEMUTATKOZÓ ELŐADÁS AZ AKADÉMIÁN. Művelődési életünk jelentős eseményének tekintjük első író-irodalomtörténetész akadémikusaink — Herceg János és Szeli István — székfoglaló, illetve bemutatkozó előadásait. November 24-én Herceg János tartott székfoglalót a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémián, december 15-én pedig dr. Szeli István az Akadémia levelező tagja Komparatistikai tapasztalatok és tanulások címmel tartott ún. bemutatkozó előadást.

IRODALMUNK KÜLFÖLDÖN. A Jugoszláv Szerzői Jogvédő Hivatal legújabb bibliográfiái közlönye szerint az utóbbi két évben a jugoszláviai írók alkotásainak 214 műfordítása jelent meg külföldön. A lakosság számára nyához viszonyítva Jugoszlávia azon országok közé tartozik a világon, amelynek irodalmából a legkevesebb jelenik meg más nyelven. Európában Albániát kivéve minden ország megelőz bennünket. A közép- és latin-amerikai országok és számos ázsiai ország íróinak a könyvei gyakrabban látnak napvilágot külföldön, mint a mi írónk alkotásai. Irodalmunkból a háború óta alig 80 művet fordítottak le idegen nyelvre. 1945-től ez év elejéig a jugoszláviai szerzők könyveit 2468 ízben fordították le. Ebből minden tizedik könyv Ivo Andrić alkotása volt, több mint egynegyede pedig hat írónak a műve. A legtöbbet fordított írók jegyzékén Ivo Andrić után Miroslav Krleža, Branislav Nušić, Branko Ćopić, Miodrag Bulatović

és Ivan Cankar következnek. Andrić művei 40 nyelven — köztük kínai nyelven is — jelentek meg világszerte.

Irodalmunk műfordításának 65,3 százaléka Kelet-Európában, 30,7 százaléka pedig a fejlett országokban jelent meg. Kilenc el nem kötelezett vagy hasonló világnézetű országban mindössze 27, a többi országban pedig 64 műfordítás jelent meg összesen. A

jugoszláviai írók könyveit a leggyakrabban Csehszlovákiában adták ki, utána következnek a Szovjetunió, majd Magyarország, az NSZK, Lengyelország, az NDK, Bulgária, Olaszország, Franciaország és Románia. Lefordított könyveink négyötöde ebben a tíz országban hagyta el a sajtót, 18 százaléka pedig 30 országban.

HELYREIGAZÍTÁS

Folyóiratunk 1983 novemberi számában Fehér Ferenc Boszniai dopisnica című verse keltezés nélkül és jónéhány sajnálatos, értelemzavaró hibával jelent meg. A vers újraközlésével a költő és olvasóink elnézését kérjük.

BOSZNIAI DOPISNICA

F E H É R F E R E N C

Mentem dukátok csörgésével a fülemben,
mentem janicsárok lánccsörgése nyomán.
Hószín nyugalmú topolyfák alatt meneteltem,
végig a gyermekként jajduló Bosznián.

Hegyek hátán a bocskoros gond ballagott,
szemében felhő szakállú, ósláv istenek.
Sziklához szögeztek dárdás állír bánatok,
s úgy tűnt, a források lávaként dörgenek.

Megállítottak fű-könnyű keleti neszek,
kőgombás temetők, eszmélő vizek;
a csarsiják fölött ellengő fűszer-ízec,
és időt ringató vesszeikkel a fűzek.

Megállítottak szülői bús ereklyét —
kőlapot betűző, bámész kisdiaok...
Az érdes kőlapon ujjukat ök vezették —
a megfagyott ágmani partizánok.

Vrelo Bosne, 1959. márc. 3.